

Iranian Scientific Association
of Public Administration

University of
Sistan and Baluchestan

State-nation building is a prerequisite for Iran's development

Ahmad Shojaeian ¹ | Ali Asghar Pourezzat ² | Gholamreza Memarzadeh ³

¹. Public Administration Department, Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran. E-mail: Ahmad.shojaeian@srbiau.ac.ir

². Professor, Public Administration Department, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: pourezzat@ut.ac.ir

³. Public Administration Department, Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran. E-mail: gmemar@gmail.com

Abstract

Objective: Nation-State building, as a key process in sustainable development, plays a significant role in creating identity and social cohesion. The main objective of this research is to examine what scenarios are conceivable for Iran's future in the process of nation-state building towards sustainable development, under the influence of social, economic, historical, geographical, environmental, political, and cultural contexts. Furthermore, the research will examine the challenges and opportunities that exist along this path, to pave the way for positive transformation in the country.

Method: To access the layers and dimensions of the subject, qualitative content analysis was used. Data was categorized using an inductive approach and examined and classified through exploratory factor analysis. This research utilizes a futurology approach and the scenario planning method of Peter Schwartz.

Results: The drivers of nation-building with a sustainable development approach were categorized into seven main groups, comprising 77 components. After

Article type: Research

Cite this article: A. Shojaeian, A. A. Pourezzat and Gh. R. Memarzadeh (2025). State-nation building is a prerequisite for Iran's development. *Governance and Development Journal*, 5 (4), 57-87.

DOI: [10.22111/jipaa.2025.51846.1047](https://doi.org/10.22111/jipaa.2025.51846.1047).

Received: 29.04.2025

Revised: 04.09.2025

Accepted: 16.10.2025

Published: 22.11.2025

© The Author(s)

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

examining the influential factors and drivers, 14 impactful components affecting nation-building were extracted with the opinion of experts. A questionnaire, based on the existing literature and experts' insights, was distributed amongst 291 university professors to investigate the relationship between these components and the state-nation relationship.

Conclusion: Probable scenarios were identified and extracted into four zones: the red zone (crisis), the yellow zone (warning), the gray zone (void), and finally, the green zone (ideal). Based on this, policies related to each probable scenario were written.

Keywords: Nation-building, Nation-building scenario, nation-state relations Sustainable Development, development scenario.

دانشگاه سیستان و بلوچستان

حکمرانی و توسعه

شماره ۱، زمستان ۱۳۹۴ - ۳۴۶۱-۲۷۸۳

Homepage: www.jipaa.ir

مدیریت دولتمداریان

دولت ملت سازی پیش نیاز توسعه ایران

احمد شجاعیان^۱ | علی اصغر پورعزت^۲ | غلامرضا معمارزاده^۳

^۱ نویسنده مسئول، گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران رایانامه: Ahmad.shojaeian@srbiau.ac.ir

^۲ استاد دانشکده‌گان مدیریت دانشگاه تهران، تهران، ایران . رایانامه: pourezat@ut.ac.ir

^۳ گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: gmemar@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۰۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۲۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۰۱

واژه‌های کلیدی:

ملت‌سازی، توسعه پایدار، سناریو توسعه، سناریو ملت-سازی، روابط دولت-ملت

چکیده

هدف: دولت-ملت‌سازی به منزله فراگردی مدرن در توسعه پایدار، نقش بسزایی در ایجاد هویت و انسجام اجتماعی ایفا می‌کند. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی آن است که تحت تأثیر فضای اجتماعی، اقتصادی، تاریخی، جغرافیایی، زیست محیطی، سیاسی و فرهنگی در فراگرد دولت-ملت‌سازی ایران درجهت توسعه پایدار، چه سناریوهایی برای کشور در آینده قابل تصورند همچنین، به بررسی چالش‌ها و فرصت‌هایی که در این مسیر وجود دارد، پرداخته شده است تا زمینه‌ساز تحولی مثبت در کشور باشد.

روش پژوهش: در پژوهش حاضر برای دستیابی به لایه‌ها و ابعاد موضوع، از شیوه تحلیل محتوای کیفی استفاده شد و با رویکردی استقرایی به طبقه‌بندی داده‌ها پرداخته شد و از طریق تحلیل عاملی اکتشافی، یافته‌ها مورد بررسی و دسته‌بندی قرار گرفتند. در این پژوهش از رویکرد آینده نگاری و روش سناریونویسی پیتیر شوارتز استفاده شد.

یافته‌ها: پیشران‌های ملت‌سازی با رویکرد توسعه پایدار، با ۷۷ مولفه در هفت دسته متمایز دسته‌بندی شدند. پس از بررسی عوامل و پیشران‌های تأثیرگذار، در نهایت ۱۴ مولفه تأثیرگذار بر دولت-ملت‌سازی، با نظر خبرگان استخراج شد و در بخش کمی، از پرسشنامه برگرفته از ادبیات موضوع و خبرگان، برای کسب نظر از حدود ۲۹۱ نفر از استادان دانشگاهی استفاده شد و تلاش شد تا روابط آن مولفه‌ها با دولت-ملت‌سازی تحلیل شود.

نتیجه‌گیری: سناریوهای محتمل، در قالب چهار ناحیه شناسایی شدند: ناحیه قرمز

استناد: شجاعیان، احمد؛ پورعزت، علی‌اصغر؛ معمارزاده، غلامرضا (۱۴۰۴) " دولت ملت سازی پیش نیاز توسعه ایران " (۴) ۵، ۸۷-۵۷.

DOI: 10.22111/jipaa.2025.51846.1047

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

ناحیه بحران؛ ناحیه زرد ناحیه اخطار؛ ناحیه خاکستری ناحیه خلا؛ ناحیه سبز ناحیه مطلوب. بر این اساس خطمشی‌های مربوط به هر سناریوی محتمل پیشنهاد شدند.

مقدمه

سازمان‌های ایرانی، با نوعی چالش چند بعدی مواجه اند، چالش ناشی از تضاد «نظام فهم» انسان ایرانی و منطق «عمل عقلانی». از یک منظر، توسعه کشور، در گرو آن است که عوامل مؤثر بر درک و فهم انسان ایرانی در زمان حاضر بررسی شود. هر ملت، با تاکید بر ویژگی‌های فرهنگی متمایز کننده اش از دیگران خود را تعریف می‌کند. این مشخصه ظاهرا منحصر به فرد، ممکن است با زبان، آداب و رسوم، حساسیت‌ها، شکل‌های هنری، مذهب، نژاد و غیره، رابطه داشته باشد. معمولا ملت‌ها با این نشانه‌های تمایز در میراث مشترک گذشته و یا سرنوشت مشترک در آینده، به یکدیگر پیوند می‌خورند. در این پیوند، اختلافات قومی، نژادی، مذهبی و زبانی، در کارکرد و نقش دولت تاثیر ندارد، بلکه اشتراکات واقعی مبتنی بر منافع مشترک و متقابل، اختلافات را از بین برده یا کمرنگ می‌کنند. (شجاعیان و همکاران، ۱۴۰۴). دولت-ملت‌سازی، امری راهبردی با دید آینده‌نگرانه و آینده‌پژوهانه است که با هدف شکل‌دهی به جامعه‌ای برتر و آرمانی، انجام می‌پذیرد (شجاعیان و همکاران، ۱۴۰۳). ملت‌سازی، توسعه ارزش و هدفی مشترک است؛ هدفی دست‌یافتنی که از طریق ساماندهی خردمندانه ملت، مقدمات کامیابی در تحقق آن فراهم شود (ویلمرز، ۲۰۲۲) تا برای برنامه‌ریزان و خطمشی‌گذاران حوزه‌های گوناگون سیاسی و فرهنگی، مفید باشد و نگرشی نو به مقوله دولت-ملت‌سازی، با تاکید بر جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی، حاصل آورد. یکی از ابزارهای پیوند دولت و ملت، خطمشی‌های اجتماعی، به ویژه در قلمرو تأمین رفاه و تحقق عدالت اجتماعی اند (شجاعیان و همکاران، ۱۴۰۲). تدوین خط-مشی‌های اجتماعی به منظور برقراری رفاه اجتماعی و گسترش عدالت اجتماعی، از دغدغه‌های همیشگی بسیاری از دولت‌ها بوده است (پورعزت و الوانی، ۱۳۸۳). از این رو، دولت‌ها تلاش می‌کنند تا از طریق تدوین خطمشی‌های اجتماعی، بقا و مشروعیتشان را تضمین کنند. خطمشی‌های اجتماعی، از طریق باز توزیع عادلانه منابع جامعه، به برقراری عدالت اجتماعی و تأمین مشروعیت نظام سیاسی کمک می‌کنند و زمینه پیشبرد فراگرد دولت-ملت‌سازی را فراهم می‌سازند (قاراخانی، ۱۳۹۵). در معنای مدرن، دولت و ملت یک ارتباط دو سویه با یکدیگر دارند؛ هر چه ارتباط و وابستگی دولت و ملت افزایش و تحکیم یابد، اقتدار ملی در منظر نظام بین-الملل ارتقا می‌یابد (سردارنیا، ۱۳۹۹). توسعه پایدار

نیز به منزله یکی از بزرگترین چالش‌های جهانی، تلاش برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی با حفظ حقوق و منافع نسل‌های آینده مورد تاکید قرار می‌گیرد (رابرت و همکاران، ۲۰۰۵) و به افزایش اقتدار ملی کمک می‌کند. در مقابل، ناتوانی دولت‌ها در پاسخگویی به نیازهای گوناگون مردم و منطبق نبودن نیازها و خواسته‌های شهروندان با طرح‌ها و برنامه‌های ارائه شده از اقتدار ملی می‌کاهد. در واقع، مسئولیت‌پذیری بیشتر در اداره امور عمومی، الگویی از اداره امور عمومی بر پایه نگرش نوینی به حکمرانی ارائه می‌دهد که همسو با

¹ Wilmers

² Robert

دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی، مشارکت جدی عامه در اداره امور عمومی را به همراه داشته باشد (برونتا و همکاران، ۲۰۱۹). برای حل مسائل به ویژه در بخش دولتی نمی‌توان نسبت به رویکردهای نوین بی تفاوت بود. حکمرانی و دولت باز به عنوان مسیری نوین، غیر قابل اجتناب و اهرمی نوین در برابر بروکراسی منسوخ شده به حساب می‌آید در واقع فناوری اطلاعات دنیای امروز را به دهکده جهانی تبدیل کرده و عملاً موجب تغییر پارادایم‌ها در حوزه حکمرانی شده است، این تغییر پارادایم موجب واکاوی مجدد خطمشی‌های دولتی و بازاندیشی در نوع حکمرانی گردیده است (صالحی نودز و یعقوبی، ۱۴۰۲). به علاوه، سیر هوشمندسازی روند توسعه عناصر تحولات اجتماعی، نوع جدیدی از حکمرانی را همراه با درک پویایی مردمان شهرهای هوشمند می‌طلبد، در این امتداد، نوعی رویکرد جدید رفتاری ارتباطی در حال توسعه است که بهتر بتواند این اشکال نوظهور حکومت را توضیح دهد (مایر و همکاران، ۲۰۱۹). در ایران، با توجه به انسجام اجتماعی بالا، دولت باید رای و نظر مردم را رصد کند، شکاف بین مردم و مسئولین را رفع کند، با فساد و ریاکاری و بی‌عدالتی مبارزه کند و ارزیابی عملکرد واقعی را جایگزین ارزیابی ظاهر و ادعاهای زبانی نماید و با احترام به اصالت مردم در امور، به وکالت از مردم، به انجام وظایف خود بپردازد و در واقع، میزان باید رای ملت باشد (امام خمینی، ۱۳۷۸) (شجاعیان، ۱۴۰۴).

تاکنون پژوهش‌های متعددی درباره دولت-ملت‌سازی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه انجام شده است (اودایشانی، ۲۰۲۲؛ آلیکس، ۲۰۱۹؛ هلالی، ۲۰۲۲؛ زرگر، ۱۳۸۷؛ رحیمی، ۱۳۹۵؛ پورعزت و طاهری عطار، ۱۳۸۹)، کمتر به مقوله دولت-ملت‌سازی با رویکرد توسعه پایدار توجه شده است و عمدتاً، جنبه‌های هویتی و سیاسی ملت‌سازی تأکید شده است. به علاوه، ماهیت تکامل‌پذیر و فراگردی ملت‌سازی و استمرار حفظ موجودیت و هویت هر ملت، مقوله‌ی پیچیده‌ای است که کمتر مورد توجه پژوهشگران و صاحب‌نظران قرار گرفته است. در جامعه ایران، ملت‌سازی اولویت بالایی دارد؛ زیرا کشش‌هایی گوناگون بسوی تفرقه فعال می‌شود، در حالی که بطور کلی تفرقه در جامعه، مانع توسعه تلقی می‌شود. نکته این است که اگر فراگرد ملت-سازی بصورت عادلانه طی نشود، کشش گریز از مرکز زیاد می‌گردد و همواره احتمال دارد که پدیده منفی تفرقه اقوام، به منزله مانع توسعه، ظهور و بروز کند. شیوه خطمشی‌گذاری کنونی ما درباره حکمرانی مؤثر ملت-سازی و ارتباط با اقوام از حیث ابزارها و ظرفیت‌ها بسیار ضعیف است. صداهای اعتراض و محرومیت و عدم تناسب برخورداری از امکانات مهم اند و باید مورد توجه قرار گیرند. تنوع اقوام در کشورمان به ویژه در کنار مرزها و پیوستگی قومی آنها با خارج مرز، در میان اقوام کردها، اعراب و آذری در غرب، بلوچ در شرق، ترکمن در شمال شرق، بسیار مهم است. بنابراین اگر فراگرد دولت-ملت‌سازی به درستی انجام نگردد، تعلق خاطر به میهن اصلی، ضعیف می‌شود. بنابراین باید بسته‌های خطمشی دولت-ملت‌سازی در جهت توسعه پایدار، به مثابه یک ضرورت اساسی مدنظر قرار گیرد؛ با این ملاحظه که یافته‌های مدیریت دولتی، جامعه‌شناسی و مردم-

¹ Brunetta et al

² Meijer et al

³ Udayashani

⁴ Alix

⁵ Hilali

شناسی پاسخ‌های متعدد و متنوعی به آن داده‌اند و در این میان، استخراج پاسخ متناسب با شرایط ویژه کشور، از ضرورت بالایی برخوردار است. از این رو، می‌توان گفت که این پژوهش، درصدد آن است که با رصد الزامات دولت-ملت‌سازی و طراحی خطمشی‌های خوب، راهکارهایی را برای توسعه پایدار، به منظور دفع تهدیدها و بهره‌گیری از فرصت‌های ناشی از تنوع فرهنگی و قومی تدوین کند.

هدف اصلی: طراحی بسته‌های خطمشی دولت-ملت‌سازی در جهت توسعه پایدار

پرسش اصلی: طراحی بسته‌های خطمشی دولت-ملت‌سازی در جهت توسعه پایدار باید چگونه باشد؟

ادبیات و پیشینه پژوهش

در دنیای امروز، کشورهای گوناگون با چالش‌های گوناگونی مواجه اند که از جمله آن‌ها، می‌توان به تغییرات اقلیمی، نابرابری‌های اقتصادی و بحران‌های اجتماعی اشاره کرد. در این راستا، ایجاد یک دولت-ملت پایدار و همگرا، نیازمند شناسایی و تقویت پیشران‌هایی است که می‌توانند به توسعه پایدار کشور کمک کنند. مفهوم ملت‌سازی، نخست به منظور توصیف فراگردهای انسجام و پیوستگی ملی به کار می‌رفت؛ سطحی از انسجام ملی که منجر به استقرار دولت-ملت‌های جدید و متمایز ساختن آنها از اشکال متنوع دولت‌های سنتی شد. دولت-ملت‌سازی، توصیف‌گر همگرایی و انسجام گسترده میان دولت و جامعه و توسعه و بسط یک هویت مشترک است. نظریه‌های بعدی در باب ملت‌سازی، تا حدی حاشیه‌نویسی بر دیدگاه‌های اولیه در این حیطة تلقی می‌شوند و گویا از افکار و ایده‌های نخستین در ساحت ملت-سازی الهام گرفته‌اند (اندرسون، ۲۰۰۱). در پژوهش‌های معطوف به دولت-ملت‌سازی، مولفه‌هایی چون یکپارچگی ملی و جنبش‌های اجتماعی، خطمشی و قدرت، عامل دولت-ملت‌سازی تلقی شده، عواملی چون ایدئولوژی و نژادپرستی، مانع آن تلقی شده‌اند (اودایشانی، ۲۰۲۲)، عواملی چون راهبردها و اقدامات نخبگان، ارتباطات عمومی (ویلمرز، ۲۰۲۲)، کنترل فساد، مبارزه با خشونت و ترور، توسعه معیارهای اخلاقی، عدالت طلبی و مساوات، دریافت مالیات، توسعه علمی و فرهنگی، استقلال، تمامیت ارضی (یگوو، ۲۰۲۰)، نوسازی، دموکراتیزه شدن، سیاست باثبات، همگرایی ملی و اقتصادی پایدار، توسعه فرهنگ‌ها، مذاهب، همبستگی (هلالی، ۲۰۲۲)، هویت ملی، تاریخ مشترک، آئین‌ها، رسوم کهن (رنی، ۲۰۲۳)، کنترل تناقضات درونی، توافق، اتحاد، احترام به قانون (آلیکس، ۲۰۱۹)، افق ذهنی ملت‌سازان، نهادهای ملی (لیبیش-گومز، ۲۰۲۰) چشم‌انداز مشترک اقوام، تحکیم انسجام اجتماعی، حکمرانی خوب، خدمات دولتی نوین (پورعزت و همکاران، ۱۳۹۱)، تدارک زیربنای فناورانه، حقوق شهروندی، تفاوت‌گذاری هویتی و استانداردهای مشترک رفتاری (زرگر، ۱۳۸۶) را پیشران آن دانسته‌اند، لوو^۵ و همکاران (۲۰۲۳) نیز بر الزام دولت‌ها به پاسخگویی برای ایجاد توسعه پایدار تأکید کرده‌اند، سارپون و بین^۶ (۲۰۲۱) نشان دادند که توسعه پایدار و حکمرانی خوب، بر کیفیت شاخص زندگی

¹ Anderson

² Ugu

³ Reny

⁴ Liebisich-Gümitş

⁵ Luo

⁶ Sarpong & Bein

تأثیرگذارند. در همین امتداد دنیل و ماسیلا (۲۰۲۰) بر لزوم همکاری چند ذی‌نفع برای بهبود خدمات عمومی تأکید کرده، میلارد (۲۰۱۸) به بهره‌وری و استفاده بهینه از منابع در سیستم‌های حکمرانی باز اشاره کرده است.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر، برای دستیابی به لایه‌ها و ابعاد گوناگون موضوع، از شیوه تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. بدین منظور ضمن برنامه‌ریزی مصاحبه، پس از مصاحبه با ۱۲ خبره، اشباع نظری حاصل شد. سپس برای طبقه‌بندی داده‌ها، از طریق تحلیل عاملی اکتشافی، بررسی و دسته‌بندی انجام پذیرفت. تحلیل عاملی اکتشافی به بررسی همبستگی درونی تعداد زیادی از متغیرها می‌پردازد و در نهایت آن‌ها را در قالب عامل‌های کلی محدودی دسته‌بندی می‌کند. متغیرهایی که هیچ همبستگی با متغیرهای دیگر ندارند، باید حذف شوند، زیرا متغیرهای مورد تحلیل، باید همبستگی معقولی با سایر متغیرهای تحلیل (یا دست کم برخی از آنها) داشته باشند. پس از شناسایی ابعاد و مولفه‌ها و شاخص‌های پژوهش در بخش کیفی، پرسشنامه حاصل از ادبیات و آرای خبرگان، بین نمونه به تعداد ۲۹۱ نفر از استادان دانشگاه توزیع گردید. پیشران‌های دولت-ملت‌سازی با رویکرد توسعه پایدار، با ۷۷ مولفه در هفت دسته اجتماعی، اقتصادی، تاریخی، جغرافیایی، زیست محیطی، سیاسی و فرهنگی دسته‌بندی شدند. اعتبار ابزار پژوهش، از طریق روایی صوری، محتوایی و همچنین اعتبار ابزار، از طریق آلفای کرونباخ^۲ مورد تأیید قرار گرفت. از این روش، برای بررسی اعتمادپذیری و پایایی پرسش‌نامه‌ها استفاده شد. به منظور بررسی ثبات درونی و اعتبار متغیرها، از ضرایب پایایی ترکیبی و روایی همگرا (AVE) و آلفای کرونباخ، استفاده شد. مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی، برای همه متغیرها بررسی شدند. برای بررسی کیفیت و اعتبار مدل، از بررسی اعتبار، شامل شاخص بررسی اعتبار اشتراک^۳ و شاخص بررسی اعتبار حشو یا افزونگی^۴، استفاده شد و با شاخص اشتراک، کیفیت مدل اندازه‌گیری هر بلوک، سنجیده شد. سپس ۱۴ مولفه تأثیرگذار بر دولت-ملت‌سازی، با نظر خبرگان استخراج شدند و با نظارت خبرگان، روابط آن مولفه‌ها با رابطه دولت-ملت مدنظر قرار گرفت و سناریوهای محتمل، استخراج شدند، در رویکرد سناریونویسی، ناحیه قرمز به منزله ناحیه بحران، نشان‌دهنده چالش‌ها و مشکلات جدی در مسیر توسعه پایدار است. ناحیه زرد به منزله ناحیه اخطار، وضعیت‌های هشداردهنده‌ای را معرفی می‌کند که نیازمند توجه و اقدامات سریع‌اند. ناحیه خاکستری، ناحیه‌ای است که امکان تحقق عینی ندارد و نوعی خلا محسوب می‌شود؛ در حالی که ناحیه سبز به منزله ناحیه مطلوب، نمایانگر شرایطی است که در آن توسعه رخ داده است.

جامعه خبرگان پژوهش

جامعه خبرگان در بخش کیفی شامل خبرگان دانشگاهی مسلط به موضوع پژوهش، (دولت-ملت‌سازی در جهت توسعه پایدار) بوده، در بخش کمی نیز استادان گوناگون دانشگاه‌های کشور مدنظر قرار گرفتند.

¹ Millard

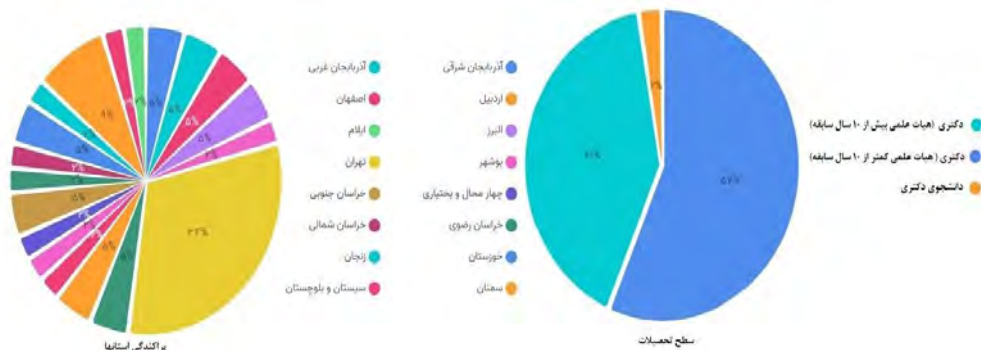
² Cronbach's alpha

³ CV Com

⁴ CV Red

بخش اول: بخش کیفی شامل صاحب نظران دانشگاهی دارای دکترای در رشته مدیریت و رشته‌های مرتبط، با سابقه هیات علمی ۵ سال به بالا (برای مصاحبه کیفی).

بخش دوم: صاحب نظران دانشگاهی استان‌های گوناگون کشور (برای پرسشنامه کمی).

یافته‌های پژوهش

به منظور بررسی پیشران‌های ملت‌سازی با رویکرد توسعه پایدار، داده‌های استخراج شده به شرح جدول (۱)، در مورد مطالعه، تحلیل عاملی اکتشافی قرار گرفتند تا دسته‌بندی مناسبی از آنها پدیدار گردد. در تحلیل عاملی، بهتر است مقدار بارعاملی بزرگتر از $0/6$ باشد؛ ضمن اینکه مقدار بارعاملی کوچکتر از $0/3$ ، کوچک محسوب شده و باید از مجموعه شاخص‌ها حذف گردد. از تحلیل عاملی اکتشافی، برای شناسایی عوامل زیربنایی در یک مجموعه مولفه استفاده می‌شود؛ تحلیل عاملی با ایجاد ماتریس همبستگی، نشان می‌دهد که متغیرها، چگونه به صورت خوشه گرد هم آمده‌اند و چگونه متغیرهای هر خوشه، با هم همبسته بوده و با خوشه‌های دیگر همبستگی ندارد.

جدول ۱- تحلیل عاملی اکتشافی و بارهای عاملی در هر دسته

مؤلفه‌ها	اجتماعی	سیاسی	فرهنگی	تاریخی	اقتصادی	جغرافیایی	زیست محیطی
اصالت اجتماعی شهروندان	۰/۸۴۷						
اقامت بلند مدت (دور برد)	۰/۷۴۹						
احساس تعلق شهروند به حاکمیت (سیستم حکمرانی)	۰/۸۶۷						
قهرمانان و مفاخر ملی	۰/۸۱۸						
ارتباطات اجتماعی	۰/۷۲۰						
پیوند نسل‌ها	۰/۸۴۲						
توسعه دسترسی به خدمات عمومی	۰/۶۱۶						
وجود رهبری اجتماعی	۰/۸۱۴						
جذب‌نوآوری‌ها و خلاقیت‌های اجتماعی	۰/۷۸۰						
کیفیت زندگی اجتماعی	۰/۷۵۵						

					۰/۸۱۲	اهمیت ارزش‌ها و نمادهای ملی
					۰/۸۶۶	انسجام اجتماعی
					۰/۸۲۵	پاسخگویی علمی به مسایل اجتماعی
					۰/۶۸۱	استانداردهای مشترک رفتاری
					۰/۸۹۵	قدرت شبکه‌های اجتماعی
					۰/۸۱۸	ادراک از عدالت اجتماعی
					۰/۸۴۹	رشد زیر ساخت‌های فناورانه
					۰/۷۵۳	اعتقاد به سرنوشت و آینده جامعه
					۰/۸۲۹	امنیت روانی جامعه
					۰/۸۰۰	تمایل به مشارکت اجتماعی در فعالیتهای
					۰/۸۵۳	احترام به قانون و عرف شهروندی
					۰/۸۰۴	احترام به سازمان‌های سیاسی
					۰/۸۶۱	آزادی‌های سیاسی
					۰/۸۱۹	افتخار به نمادهای ملی (پرچم، سرود و...)
					۰/۶۴۱	بی‌طرفی سیاسی
					۰/۷۸۷	دموکراتیزه شدن
					۰/۸۷۷	کارآمدی سیاسی
					۰/۸۳۶	قوانین و قواعد مترقی و کارآمد
					۰/۸۳۳	میل به واحد پولی رسمی
					۰/۸۸۰	کیفیت مشارکت‌های سیاسی
					۰/۸۴۲	آمادگی برای دفاع از سرزمین
					۰/۸۱۴	مشروعیت سیاسی حاکمیت (سیستم حکمرانی)
					۰/۸۲۵	نگرش نسبت به آب و خاک
					۰/۸۱۰	حکمرانی خوب
					۰/۶۸۶	پذیرش اقلیت‌ها
					۰/۶۷۶	آرزوهای جمعی
					۰/۸۵۶	خطمشی جمعیتی
					۰/۷۱۵	اسطوره‌های سیاسی (کهن الگوها و نمادها)
					۰/۷۹۶	نگرانی‌های بشردوستانه
					۰/۷۰۹	حمایت از خطمشی‌های کلان کشور
					۰/۷۲۴	سیستم قضایی مستقل
					۰/۷۶۶	هویت محلی
					۰/۶۴۹	پاسخگویی مسئولین و نهادهای دولتی
					۰/۶۷۸	نگرش نسبت به جایگاه کشور در نظام بین‌الملل

					۰/۷۹۴	علاقه قلبی نسبت به سیستم سیاسی
				۰/۷۹۸		داستان‌های تاریخی
				۰/۸۷۷		افتخار به هویت ملی
				۰/۷۷۱		افتخار به ایرانی بودن
				۰/۸۶۰		رشد و باروری فرهنگی
				۰/۸۳۲		گرایش‌های قومی
				۰/۷۵۸		بازپردازی نمادها
				۰/۷۵۹		جشنواره‌های ملی
				۰/۸۳۵		چشم انداز مشترک اقوام
				۰/۸۴۹		استفاده از ضرب‌المثل‌ها و اصطلاحات
				۰/۸۴۴		سطح فرهنگ توسعه
				۰/۷۴۶		اعتقاد به کاربرد زبان فارسی
				۰/۶۱۸		احترام به اعیاد و مراسم مذهبی و دینی
				۰/۷۳۸		فضاوت نسبت به میراث گذشته
				۰/۵۹۳		اعتقاد نسبت به حفظ زبان
				۰/۸۰۰		علاقه به زبان مادری
				۰/۹۴۶		تاریخ مشترک جامعه
				۰/۹۷۴		تمایل به بازدید از بناهای تاریخی و باستانی
				۰/۹۷۵		احساس تعلق به دوره‌های تاریخی
				۰/۸۶۸		تمایل به افزایش نرخ سرمایه‌گذاری داخلی
				۰/۸۳۸		نظام اقتصادی پایدار
				۰/۶۶۰		کیفیت زندگی و سطح رفاه
				۰/۷۷۶		سطح رشد اقتصادی پایداری
				۰/۷۸۲		اهمیت محل تولد
				۰/۷۱۱		توسعه شبکه راه‌ها
				۰/۴۶۶		عشق به سرزمین مادری
				۰/۷۶۳		تمایل برای زندگی در داخل کشور
				۰/۸۰۶		تمایل به ملاقات هموطنان و ابراز خوشحالی از دیدار آنان
				۰/۸۱۹		وحدت جغرافیایی و همبستگی ملی
				۰/۹۰۸		مراقبت از محیط زیست برای نسل‌های بعد
				۰/۸۰۲		توجه به حقوق محیط زیست در مقابل توسعه
				۰/۶۵۶		دسترسی به انرژی پاک
				۰/۹۱۳		کنترل آلودگی‌های زیست محیطی

به منظور بررسی ثبات درونی و اعتبار متغیرها، از ضرایب پایایی ترکیبی و روایی همگرا (AVE) و آلفای کرونباخ، به شرح جدول (۲) استفاده شد.

جدول ۲: مقادیر مربوط به پایایی شاخص تاثیر نظام پیشرانها

ابعاد پیشرانها	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	روایی همگرا (AVE)
اجتماعی	۰/۹۷۰	۰/۹۷۲	۰/۶۳۹
اقتصادی	۰/۸۰۰	۰/۸۶۸	۰/۶۲۳
تاریخی	۰/۹۶۳	۰/۹۷۶	۰/۹۳۱
جغرافیایی	۰/۸۲۶	۰/۸۷۲	۰/۵۴۰
زیست محیطی	۰/۸۱۷	۰/۸۶۰	۰/۶۱۲
سیاسی	۰/۹۷۳	۰/۹۷۵	۰/۶۲۶
فرهنگی	۰/۹۵۴	۰/۹۵۹	۰/۶۱۳

همانگونه که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی، برای همه متغیرها بزرگتر از ۰,۷ بود و همچنین مقدار روایی همگرا نیز برای همه متغیرها بزرگتر از ۰,۵ بود؛ بنابراین، مدل از حیث پایایی، وضعیت مطلوبی داشت. برای بررسی کیفیت یا اعتبار مدل، از بررسی اعتبار که شامل شاخص بررسی اعتبار اشتراک^۱ و شاخص بررسی اعتبار حشو یا افزونگی^۲ است، استفاده شد. شاخص اشتراک، کیفیت مدل اندازه‌گیری هر بلوک را می‌سنجد. شاخص^۳ Q² (استون-گیسر^۳)، مقادیر مثبت این شاخص‌ها، نشان‌گر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری و ساختاری است. اگرچه در الگوریتم‌های PLS و موجود، آماره‌های برازندگی (از قبیل شاخص برازندگی هنجار شده بنتلر و بونت)، را گزارش می‌کنند، اما آنها بر اساس این مفروضه بنا شده‌اند که پارامترهای مدل برآورد شده، برای کاهش تفاوت بین ماتریس‌های کوواریانس مشاهده و بازتولید شده مدنظر قرار گرفته‌اند؛ مفروضه‌ای که در PLS وجود ندارد. ملاک کلی برازش^۴ را می‌توان با محاسبه میانگین هندسی میانگین مقادیر اشتراکی^۵ و R² به دست آورد. برای این شاخص، مقادیر 0.01، 0.2 و 0.36، به ترتیب ضعیف، متوسط و قوی توصیف شده‌اند.

$$GOF = \sqrt{(Communality) \times (R Square)}$$

جدول ۳: مقادیر اشتراکی و R² تاثیر پیشرانها

متغیر	مقادیر اشتراکی	R ²
اجتماعی	۰/۴۰۸	۰/۶۵۵
اقتصادی	۰/۳۸۸	۰/۰۴۰
تاریخی	۰/۸۶۷	۰/۳۱۰
جغرافیایی	۰/۲۹۲	۰/۱۰۳
زیست محیطی	۰/۳۷۴	۰/۰۱۱
سیاسی	۰/۳۹۲	۰/۷۱۲
فرهنگی	۰/۳۷۶	۰/۱۰۲

¹ CV Com

² CV Red

³ Stone-Geisser criterion

⁴ GOF (goodness of fit)

⁵ Communality

$$\sqrt{0.442 \times 0.276} = 0.349$$

همان‌طور که در جدول (۳) نشان داده شده است؛ فقط متغیرهای درون‌زا دارای مقدار R^2 بوده، پس از محاسبات، مقدار شاخص GOF برای ابعاد نظام پیشران‌ها ۰/۳۴۹ به دست آمد که از کیفیت مناسب کلی مدل حکایت دارد.

در ادامه ۱۴ مولفه تأثیرگذار بر دولت-ملت‌سازی، با نظر خبرگان استخراج شدند و با نظارت آنان به بررسی روابط آن مولفه‌ها با رابطه دولت-ملت پرداخته شد و سناریوهای گوناگون محتمل استخراج شدند.

نمودار ۱ روابط دولت ملت سازی- انسجام اجتماعی

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "دولت و ملت گسیخته و در خطر" دولت باید جهت عبور از بحران، سریعاً برنامه‌های مبارزه با فساد و جلب اطمینان مردم را اجرایی نماید و با عنایت به آمایش سرزمینی و بهره‌گیری از نخبگان اقوام، با برگزاری برنامه‌های فرهنگی و آموزش شهروندی، بتدریج و مداوم بر انسجام اجتماعی بیفزاید.

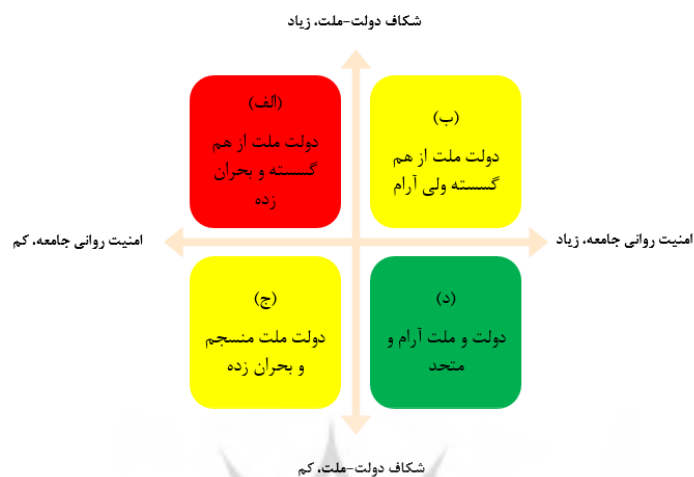
✓ خط‌مشی ناحیه ب: "ملت منسجم در تقابل با دولت" با توجه به انسجام اجتماعی بالا در جامعه، دولت باید رای و نظر مردم را در امور دخالت داده، شکاف بین مردم و مسئولین را کاهش دهد؛ با فساد و ریاکاری مقابله کند و ارزیابی عملکرد را جایگزین ارزیابی ظاهری و ارزیابی رفتارهای ریاکارانه نماید و با احترام به اصالت مردم در امور، به وکالت از مردم فعالیت نماید و بفهمد که در واقع، میزان رای ملت است.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "خلاء"

امکان تحقق ناچیزی دارد؛ زیرا فاصله دولت-ملت کم و انسجام اجتماعی پایین دلالت دارد.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت منسجم و متحد"

دولت و ملت باید به طور مستمر با عنایت به آمایش سرزمین، بر پدیده دولت-ملت سازی پایدار تاکید نمایند و با حفظ وضع موجود، موجبات توسعه فرهنگی را افزایش دهند. در این ناحیه، تاکید ویژه بر آداب و رسوم و مبانی اقتدار فرهنگی ملی است.

نمودار ۲ روابط دولت ملت سازی - امنیت روانی جامعه

✓ خطمشی ناحیه الف: "دولت و ملت از هم گسسته و بحران زده" کشور درگیر بحران‌های جدی است و سریعاً باید هم سطح مبارزه با فساد و برخورد قاطع با اختلاسگران و غارتگران سرمایه‌عمومی و استقرار شفافیت و حکمرانی خوب را بالا برد و هم بر مقوله امنیت روانی جامعه، از طریق رسانه‌های دیداری، شنیداری و اینترنتی، با عنایت به آمایش سرزمینی و فرهنگ کهن ملی و مذهبی تاکید کرد و با اعتمادسازی در افکار عمومی، سطح سرمایه‌اجتماعی را ارتقا فوری داد؛ در غیر این صورت فروپاشی ساختار حاکمیت غیرقابل اجتناب است.

✓ خطمشی ناحیه ب: "دولت و ملت از هم گسسته ولی آرام" دولت باید با کم کردن شکاف دولت-ملت با عنایت به شاخصه‌های حکمرانی خوب، اعم از شفافیت و مبارزه با فساد، ... جامعه را از دو قطبی خارج نماید.

✓ خطمشی ناحیه ج: "دولت-ملت منسجم و بحران زده" بدلیل نزدیک بودن رابطه دولت-ملت، بر بهبود امنیت روانی جامعه تاکید دارد و با استفاده از روایت‌گری صحیح، درست و جامع، با هدف جلوگیری از شایعات و روایات غلط و نادرست، دقت در تبعات انتشار اخبار غلط، داشتن رویکرد تحلیلی و راه‌حل‌محور، توجه به سن و ویژگی‌های مخاطبان، می‌بایست جو روانی جامعه را بهبود بخشید و با بالا بردن سواد رسانه‌ای مردم و در دسترس قراردادن اینترنت آزاد، بر بهبود امنیت روانی جامعه

همت گمارد. نکته این است که امنیت روانی جامعه، هم با شایعات خدشه‌دار خواهد شد، هم با تمرکز بیش از حد روی پدیده‌های منفی.

✓ خطمشی ناحیه د: "دولت-ملت آرام و متحد"

دولت باید با بالا بردن سطح حکمرانی خردمبنا و نظارت مستمر بر امنیت روانی جامعه، اجازه نمی‌دهد تا با بازگشت به گذشته، کشور دچار مشکلات سابق گردد و با ایجاد امید به آینده، بر توسعه متوازن و پایدار، همت می‌گمارد.

نمودار ۳ روابط دولت ملت سازی - آمادگی برای دفاع از سرزمین

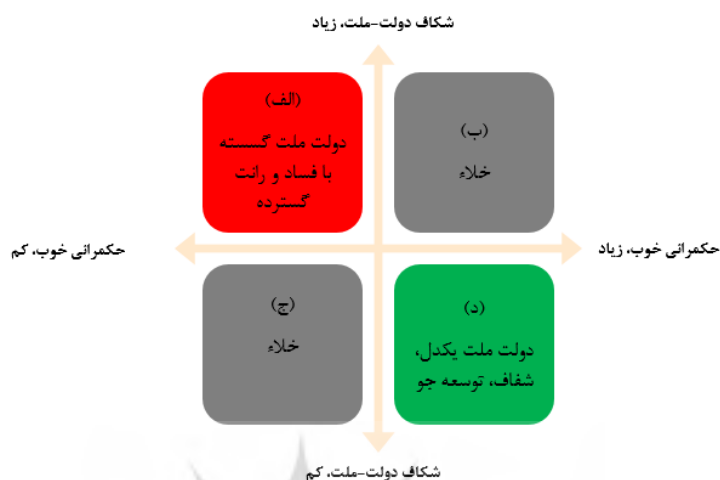
✓ خطمشی ناحیه الف: "دولت و ملت بحران زده در معرض تعرض دشمن" حکومت می‌بایست بر مسائل دفاعی امنیتی کشور تمرکز نماید، بر تقویت بنیه نظامی دفاعی بیفزاید و نیز بر روابط دولت-ملت بازبینی کند و با بهره‌گیری موثر از رسانه‌های موجود و مبارزه با فساد مسئولین، بر کاهش شکاف دولت-ملت همت گمارد.

✓ خطمشی ناحیه ب: "دولت و ملت، در تقابل با دشمن" دولت می‌تواند با مطالعات تطبیقی کشورهای موفق، در مقوله مبارزه با فساد و استقرار شفافیت و همراهی با دستاوردهای علمی بشر، شکاف بین دولت-ملت را برطرف نماید.

✓ خطمشی ناحیه ج: "دولت-ملت در آستانه خطر خارجی" با عنایت به دولت-ملت‌سازی قوی در کشور، حفظ بخشی از مرزها بر عهده اقوام ساکن در مرزها قرار می‌گیرد تا در مقابل تهدید احتمالی خارجی مقاومت نمایند و دولت نیز باید در تلاش برای دستیابی به تجهیزات دفاعی بیشتر، با صرفه جویی در منابع موجود، بودجه مربوطه را فراهم گرداند.

✓ خطمشی ناحیه د: "دولت-ملت پشتیبان یکدیگر"

با اتکا به نیروی دفاعی بالا و وجود دولتی برخاسته از آرا ملت، دولت در اوج اقتدار بوده، ضمن ادامه مسیر دفاعی، بر طراحی کشوری پیشرو در سطح منطقه، به امر توسعه همت می‌گمارد و در ابعاد گوناگون توسعه پایدار، سرآمد و الگو می‌گردد.

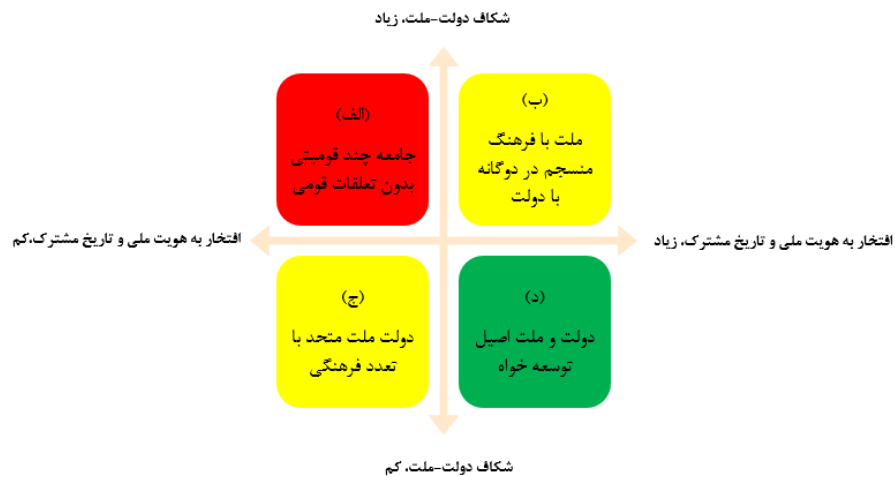

نمودار ۴ روابط دولت ملت سازی - حکمرانی خوب

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "دولت و ملت گسسته با فساد و رانت گسترده" بدلیل شیوع شورش، اعتراضات گسترده، جنگ داخلی و بحران امنیت، حکومت باید با تغییر رویه خود، شاخص‌های حکمرانی خوب، شفافیت در امور اداری و اموال مسئولین را اجرایی کرده، به مهار فساد و مبارزه با غارت اموال ملی و هدر رفت سرمایه بپردازد و، با مهندسی مجدد ساختارهای خود، نوع دیگری از حکمرانی را طراحی نماید و از طریق رسانه‌ها، با احترام به خواست و اراده مردم، بر نقاط مشترک تاکید کند و چهره مخدوش خود را ترمیم نماید.

✓ خط‌مشی‌های ناحیه ب و ج: "خلا" این دو ناحیه امکان وجودی ندارند، زیرا کشوری که حکمرانی خوب داشته باشد شکاف گسترده دولت-ملت ندارد و نمی‌شود حکمرانی بد باشد، ولی شکاف بین دولت-ملت کم باشد.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت یکدل، شفاف، توسعه‌جو" حکومت باید موجبات استمرار این رابطه نزدیک دولت-ملت و شیوه حکمرانی را فراهم آورد و با آموزش شهروندی و بهره‌مندی از قدرت رسانه، با نهادینه کردن این آموزش‌ها در جهت پرورش انسان‌های خودتوسعه-گر تلاش نماید.

نمودار ۵ روابط دولت ملت سازی - افتخار به هویت ملی و تاریخ مشترک

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "جامعه چند قومیتی بدون تعلقات ملی" حکومت باید ضمن احترام به اقوام گوناگون شکل دهنده هویت ایرانی بر اساس آمایش سرزمینی، از ظرفیت‌های همه نقاط کشور بهره برده و تمرکززدایی نماید و بر نقاط کمتر برخوردار کشور، نگاه ویژه‌ای داشته باشد. همچنین باید با اصلاح نظام حکمرانی خود، به سمت نزدیک کردن رابطه با ملت و رفع تبعیض و کاهش فساد، گام بردارد و با بهره‌برداری از رسانه‌های گوناگون از شنیداری، دیداری و اینترنتی، به ترویج فرهنگ کهن ملی و قومی بپردازد، با برپایی جشن‌های فرهنگی قومی در استان‌های گوناگون و رسانه‌ای نمودن آنها، موجبات وفاق ملی را فراهم آورد، آشکار است که کشورهای دچار فروکاهیدگی هویت ملی و دوگان شدید دولت ملت، محکوم به فروپاشی و تجزیه اند.

✓ خط‌مشی ناحیه ب: "ملت با فرهنگ منسجم در دوگانه با دولت" حکومت باید با احترام به فرهنگ و هنجارهای مدنظر ملت، با احترام به اصالت مردم در اداره کشور و وکالت خویش از جانب مردم، شیوه حکمرانی خویش را تعدیل کند و با پیروی از حکمرانی خردمبنا و شایسته‌سالار و به دور از سیستم تاراج، با فساد مبارزه گسترده نماید و شکاف بین دولت-ملت را کم کرده، با کمک رسانه‌های متعدد، چهره دیگری از خود و سیستم اداره‌اش نشان دهد و حول فرهنگ کهن چندهزارساله کشور، در کنار آداب اصیل مذهبی، وفاق و همبستگی ایجاد نماید.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "دولت-ملت متحد با تعدد فرهنگی" دولت و ملت می‌بایست با احترام به هویت و هنجارهای اقوام کشور، بر اشتراکات تأکید ورزند و موجبات جاذبه فرهنگی داخلی را میسر کرده، تمایزات فرهنگی اقوام را مورد احترام قرار دهند و با برگزاری جشن‌ها و مراسم ویژه اقوام و ابراز آداب، سنن، موسیقی و فرهنگ اقوام در رسانه‌ها، موجبات وحدت در عین کثرت را فراهم آورند.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت اصیل توسعه خواه"
دولت می‌تواند با درس گرفتن از گذشته، آینده مشترک پیش رو را به سوی پیشرفت رقم زند و با آموزش شهروندی، بهره‌مندی از قدرت رسانه و فرهنگ غنی کشور، کشور خود را بیش از پیش به جهان معرفی کند و مطرح و موجبات ارتقا روابط بین‌المللی و حضور گردشگران خارجی را فراهم نماید.

نمودار ۶ روابط دولت ملت سازی - پایداری اقتصادی

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "جامعه رانته"
حکومت باید با اصلاح سریع نظام اقتصادی و حاکمیت شایستگان بر سیستم اقتصادی، مبارزه گسترده با فساد و مسئولین فاسد، ارتباط با جامعه و اقتصاد بین‌الملل، کشور را از ناپایداری اقتصادی نجات دهد و با عنایت به خواست مردم در تصمیم‌گیری‌ها، در مسیر ترمیم روابط دولت-ملت گام بردارد.

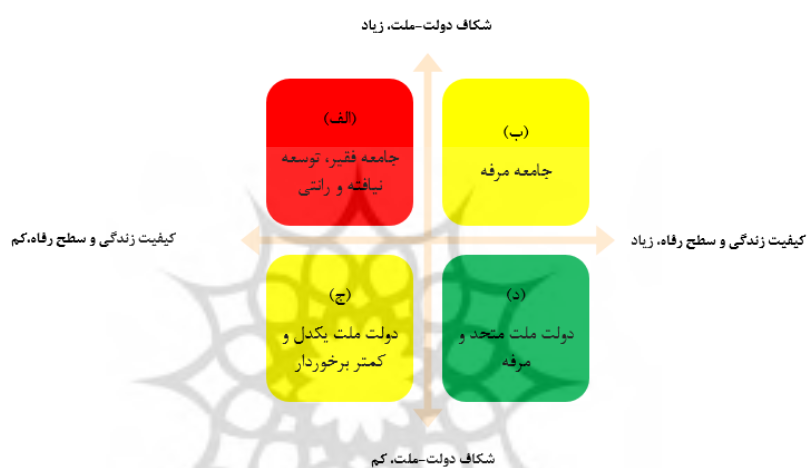
✓ خط‌مشی ناحیه ب: "جامعه اقتصادی"
حکومت باید با توجه به درآمد بالای اقتصادی کشور، بر زیرساخت‌های توسعه فرهنگی، اجتماعی، زیست-محیطی و سیاسی، تمرکز بیشتری نماید و با آموزش شهروندی، از طریق نظام آموزش پرورش، آموزش عالی و رسانه‌های داخلی، فراگردهای دولت-ملت‌سازی را تسریع و از طریق احزاب شناسنامه‌دار و تدوین قانون فعالیت‌های حزبی مناسب برای هر برهه از زمان، با افزایش مشارکت مردم در تصمیم‌های سیاسی، جامعه‌ای خود شکوفاتر و برخوردارتر طراحی و ایجاد نماید.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "دولت-ملت در مسیر اقتصاد پایدار"

حکومت با روشنگری و افزایش شفافیت و مبارزه با فساد از دستگاه دولت و کوتاه کردن فراگرد فعالیت‌های اقتصادی، بر مبنای سرمایه اجتماعی خود نزد مردم، تلاش نماید تا با مشوق‌های اقتصادی نظیر معافیت مالیاتی و تسهیل امور اقتصادی و اخذ وام، مشارکت بخش داخلی را در طرح‌های بلند مدت و میان مدت افزایش دهد و سفارت‌خانه‌های خود را به پل ارتباطی با فعالان اقتصادی سایر کشورها، تبدیل نماید.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت توسعه مدار"

حکومت باید با توجه به رشد بالای اقتصادی، تدوین خط‌مشی‌های نوین توسعه پایدار را در سندهای تحول و برنامه‌های توسعه در دستور کار جدی قرار دهد و با مطالعات تطبیقی، با نخبگان علمی و عملی این حوزه مشورت کرده، کشور را جهت ورود به بازار جهانی، تولید دانش و صنعت در کلاس جهانی، آماده نماید. همچنین با آموزش شهروندی مستمر به تربیت انسان‌های خود توسعه‌گر همت‌گمارد.

نمودار ۷ روابط دولت ملت سازی - کیفیت زندگی و سطح رفاه

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "جامعه فقیر، توسعه نیافته و رانتی"

حکومت باید سطح شکاف بین مسئولین و مردم را کاهش دهد و با تقویت طبقه متوسط جامعه، با ایجاد اشتغال، افزایش حمایت‌های بیمه‌ای، درمانی و مالی، به تقویت توان ملت همت‌گمارد، همچنین در سطح کلان، باید با فساد و رانت مبارزه نماید و جلوی هدر رفت منابع را گرفته، از معیشت مردم حمایت نماید، با سهل انگاری در این امر، علاوه بر مهاجرت نخبگان صنعتی، هنری و علمی کشور، موجبات افزایش حجه مخالف حکومت فراهم می‌گردد و افرادی که در کشور مانده‌اند، به مخالفت آشکار و نهان برانگیخته می‌شوند. ادامه حضور در این ناحیه، به فقر گسترده، دوقطبی شدن جامعه، عدم امنیت جانی و مالی و متعاقباً شورش طبقه ضعیف، می‌انجامد.

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "دولت و ملت گسسته، مهارکننده فساد"

دولت باید علاوه بر نظارت مستمر بر عملکرد کارکنان، در جهت مقابله با فساد، بر کم کردن فاصله ادراکی دولت و ملت از هم، همت گمارد و با شایسته‌سالاری و دخیل نمودن مردم در امور توسعه کشور و با توجه به آمایش سرزمین، از نخبگان واقعی مناطق گوناگون کشور دعوت نماید تا به بررسی راهکارهای افزایش اعتماد عمومی پرداخته، با ارزیابی شایستگی و ارزیابی عملکرد مدیران و افزایش کارآمدی مسئولین، کشور را در ریل توسعه قرار دهند.

✓ خط‌مشی ناحیه ب: "دولت و ملت گسسته در آستانه فروپاشی"

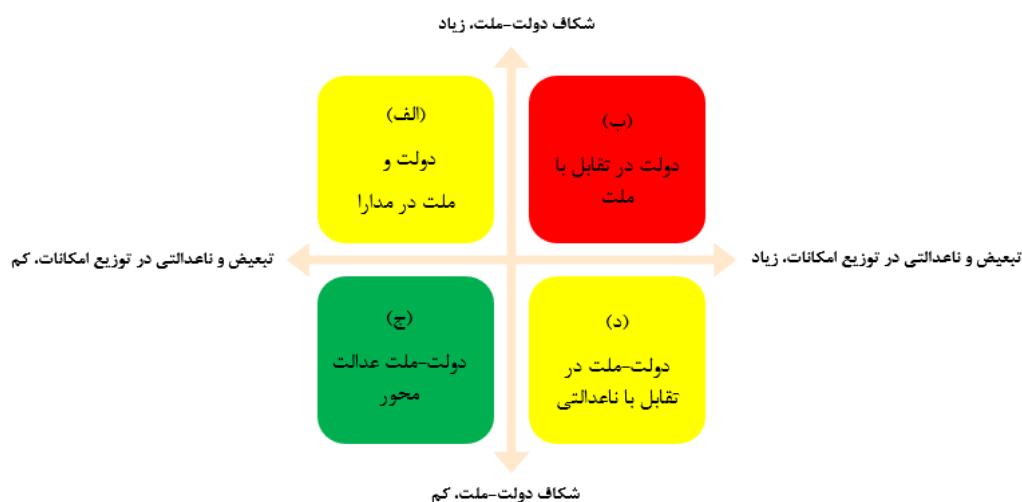
حکومت باید سریعاً صدای مردم را بشنود و مسیر ارتباط دوسویه را فراهم آورد و با برخورد قاطع با فساد سازمان یافته، اختلاس و رانت، اعم از اطلاعاتی و اقتصادی برخورد جدی نماید و با ورود شایستگان به حلقه قدرت، مسیر تاراج اموال عمومی را محدود سازد؛ در صورتی که بتواند شاخص‌های حکمرانی خوب را ایجاد و توسعه دهد، با گذشت زمان شرایط بهتر شود، از زلزله‌های سیاسی اقتصادی اجتماعی مهیب‌تر جلوگیری شود. کشور در این شرایط با تهدید جدی داخلی روبروست و حکومت باید با در دسترس قرار دادن رسانه‌های خصوصی آزاد، مسیر تبادل اطلاعات و نظارت بر عملکرد مسئولین را فراهم آورد.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "دولت-ملت شفاف و قانون‌مدار"

دولت به پشتوانه ملت و شفافیت حاکم بر فضای تبادل اطلاعات کشور، باید ضمن نظارت مستمر بر فسادزدایی در کشور و توسعه فراگرد دولت-ملت‌سازی، بر فراهم آوردن فضای ورود کشور به عرصه تولید دانش در کلاس جهانی مبادرت ورزد و با تدوین و بازنگری در قوانین، زمینه بستر توسعه کشور را فراهم آورده، تصدی‌گری را به مردم سپرده، خود به وظایف حاکمیتی در زمینه شفاف‌سازی بپردازد و از همه مردم، طبق اصول قانون اساسی، حمایت کرده، زمینه توسعه را برای همگان، به صورت یکنواخت فراهم نماید.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت در مسیر مبارزه با فساد"

دولت با شفاف کردن امور و بازبینی قوانین فسادزا و تدوین قوانین جدید، با استفاده از اهرم‌های موجود از قبیل رسانه‌های اجتماعی، قوه قضاییه، مجلس، تعزیرات و سازمان بازرسی، بر این معضل فائق آید، همچنین با بهره‌گیری از دانشمندان جوان، به طراحی و تدوین سیستم ارزیابی عملکرد ملی کارکنان همت گمارد. در این ناحیه، دولت با شفاف کردن درآمد و دارایی‌های خود می‌تواند گام نخست را در مبارزه با فساد بردارد.

نمودار ۹ روابط دولت ملت سازی - تبعیض و ناعدالتی در توزیع امکانات

- ✓ خطامشی ناحیه الف: "دولت و ملت در مدارا" باید صدای منتقدان شنیده شود، آزادی بیان و دسترسی به رسانه و اینترنت، همگانی گردد تا شهروندان با انتقاداتشان، نقاط ضعف حاکمیت را گوشزد نمایند و حاکمیت، در جهت رفع آن همت گمارد تا اگر چنانچه فسادی رخ داد، شهروندان بتوانند همچون ناظرین عملکرد مسئولان، آن مقوله را رسانه‌ای نمایند و مبارزه با فساد را مورد حمایت قرار دهند.
- ✓ خطامشی ناحیه ب: "دولت در تقابل با ملت" حکومت باید با تمرکززدایی از امور، با توجه به آمایش سرزمینی و تخصیص صحیح امکانات، امور تصمیم‌گیری را به استان‌ها واگذار کند و خودش تسهیل‌گر بوده، و نظارت داشته باشد و سریعاً در استان‌های کمتر برخوردار، جلساتی را با نخبگان اجتماعی برگزار کنند و راه‌های برون رفت را بررسی نماید و به طور همزمان، با استفاده از رسانه‌های گوناگون و آموزش‌های فراگیر، با تکریم فرهنگی مناطق گوناگون، دولت-ملت را به هم نزدیکتر ساخته، نمایندگان دولت در استان‌ها را از جنس مردم آن مناطق قرار دهد تا با هنجارهای بومی آنجا آشنا باشند و با حضور مستمر در کنار مردم، پل ارتباطی میان شهروندان و دولت حفظ گردد. دولت باید به وکالت از اصالت مردم، طی مسیر نماید. در صورتیکه این روند تسریع‌نگردد، با توجه به گسترش شبکه ارتباطات جهانی، شهروندان کمتر برخوردار، خود را با سایر شهروندان کشور و نیز شهروندان کشورهای همسایه مقایسه کرده، به دلیل فشار فساد حاکم بر جامعه، احتمالاً موجبات اعتراضات سراسری و شورش و ناامنی اجتماعی افزایش می‌یابد.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "دولت-ملت عدالت محور"

دولت با پشتوانه بالای مردمی و تمرکززدایی گسترده در کشور، ضمن نظارت مستمر بر تداوم روند دولت-ملت-سازي و توزیع عادلانه ثروت، زمینه‌ای را فراهم می‌آورد تا با ایجاد شبکه نخبگان استانی، شهروندان پیشنهادهای خود را ارسال کنند و با تحلیل آنها پیشنهادات توسط نخبگان محلی، برنامه‌های توسعه‌ای مناطق، در خود مناطق تدوین شوند و با توجه به چهارفصل بودن کشور و ظرفیت بالای تاریخی و طبیعی، ورود کشور را به بازارهای بین‌المللی تسهیل نمایند و اعتبار کالاهای ایران را در جهان ارتقاء دهند.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت در تقابل با ناعدالتی"

به پشتوانه مردمی و بالابودن سرمایه اجتماعی، راه‌های برون رفت از طریق دیدار با مردم و نخبگان در مناطق کم‌برخوردار مطرح می‌گردد و با توجه به درآمدهای بالای کشور، امکان جلوگیری از فساد و هدر رفت منابع فراهم آمده، با سرمایه‌گذاری در امور نوین دانشی و نیز انتقال صنایع زودبازده به آن مناطق و تمرکززدایی از امکانات و برنامه‌ریزی خردمندانه، موجبات تغییر در سبک زندگی آن مناطق، فراهم می‌گردد.

نمودار ۱۰ روابط دولت ملت سازی - تمایل برای زندگی در داخل کشور

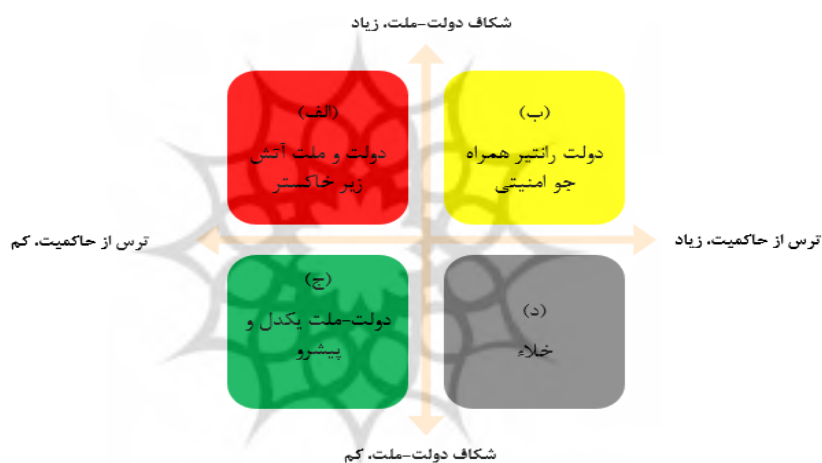
✓ خط‌مشی ناحیه الف: "دولت و ملت در تقابل"

حکومت باید با فراهم آوردن زمینه ارتقای دولت-ملت‌سازی و توسعه شاخص‌های وحدت‌آفرین، همچون شاخص‌های حکمرانی خوب، سطح اعتماد عمومی را افزایش دهد و با فراهم آوردن امکانات و زمینه رشد اقتصادی، تمایل به حضور در کشور را افزایش داده، به شایسته‌سالاری روی آورد. در صورت عدم اجرای سریع این اصلاحات، کشور فاقد نیروی کارآمد خواهد شد.

✓ خطمشی ناحیه ب: "ملت اصیل و دولت غیر وکیل"
دولت باید خطمشی‌های دولت-ملت‌سازی و استقرار حکمرانی خوب را در برخورد با فساد، استقرار شفافیت، تمرکززدایی و نظایر آن اجرایی نماید تا موج نارضایتی مردم کاهش یابد، در صورت عدم اجرای خطمشی‌های فوق، صدای اعتراضات افزایش خواهد یافت.

✓ خطمشی ناحیه ج: "دولت-ملت دور اما نزدیک"
دولت فرصتی را فراهم می‌آورد تا از تخصص مهاجران خارج از کشور (دیاسپورا) بهره بیشتری ببرد و فرصت مرافقه، سرمایه‌گذاری مادی، معنوی و بهره‌مندی از مشاوره آنها را افزایش دهد.

✓ خطمشی ناحیه د: "دولت-ملت همدل"
دولت باید با استمرار خطمشی‌های فرهنگی و آموزش شهروندی، روند دولت-ملت‌سازی را توسعه دهد. با توجه به ظرفیت‌های بالای کشور و انتقال تجربه‌های متخصصان ایرانی خارج کشور، با تقویت زیر ساخت‌ها، و در نظر گرفتن ایرانیان خارج از کشور به منزله سفیران فرهنگی ایران، زمینه رونق گردشگری و توسعه اقتصادی را فراهم آورد.

نمودار ۱۱ روابط دولت ملت سازی - ترس از حاکمیت

✓ خطمشی ناحیه الف: "دولت و ملت، آتش زیر خاکستر"
این ناحیه بسیار حساس و گویا آتش زیر خاکستر است. دولت باید سریعاً تغییراتی را در سیستم رفتاری خود ایجاد کند، به طوری که کاملاً در فهم ملت، نمود پیدا کند. بر مسائل مورد اختلاف پافشاری نکند و ضمن برخورد با غارتگران بیت‌المال، جلوی هدررفت سرمایه را گرفته، تنش را به حداقل ممکن برساند، اجازه اعتراض‌های مسالمت‌آمیز را بدهد و با استقرار نظام شایسته‌سالار و ارزیابی عملکرد، سطح مدیریت کشور را ارتقا دهد در این امتداد می‌تواند با کمک رسانه ملی و رسانه‌های اجتماعی، برنامه‌هایی با محوریت ملیت و

یکپارچگی، بر اساس خواست ملت ایجاد نماید و جامعه را از دو قطبی موجود نجات دهد. به دلیل احساس عدم اعتماد به دولت، با کوچکترین محرکی همچون افزایش قیمت بنزین در سال ۱۳۹۸ کشور مشمول هزینه‌های بسیار سنگین می‌شود.

✓ خط‌مشی ناحیه ب: "دولت رانتیر همراه جو امنیتی"

حکومت باید با عنایت به این امر که اصالت با خواست ملت است، بر اساس خواست مشروع ملت، با نظام تاراج و عدم شایسته‌سالاری و رانت و فساد در اداره امور جامعه مقابله می‌شود و موجبات مشارکت همه گروه‌ها و احزاب را در انتخابات سالم، فراهم می‌نماید.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "دولت-ملت یکدل و پیشرو"

دولت به پشتوانه ملت، با تمرکز بر توسعه کشور، به بهبود زیر ساخت‌ها در حوزه‌های گوناگون همت می‌گمارد و با آموزش مستمر در رسانه‌ها و مقاطع آموزشی، به تثبیت و ارتقاء توسعه سیاسی می‌پردازد.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "خلا"

این ناحیه امکان وجودی ندارد. زیرا امکان ندارد فراگرد دولت ملت سازی طی شده باشد و ملت در ترس از دولت به سر ببرد.

نمودار ۱۲- روابط دولت ملت سازی - رفتارهای مداخله گر

✓ خط‌مشی ناحیه الف: "دولت و ملت در مدارا"

حکومت باید با نظارت بر اجرای دقیق قوانین، با فساد، رانت و نظایر آن مقابله کند و اعتماد عمومی به دولت را بازگرداند و با اعتقاد به این امر که دولت نماینده ملت است و میزان رای ملت است، شکاف سیاسی و اقتصادی و فرهنگی خود را با مردم کم کند.

✓ خطمشی ناحیه ب: "دولت مداخله‌گر در امور ملت"

حکومت باید با وضع قوانین صریح و شفاف به امور حاکمیتی بپردازد و امور تصدی‌گری و رسانه‌ای را به ملت واگذار نماید و هدایتگر فراگردهای کشورداری باشد و با مداخله‌گران در امنیت روانی مردم، به شدت برخورد نماید.

✓ خطمشی ناحیه ج: "دولت-ملت آگاه به حقوق متقابل"

در این ناحیه، دولت باید با حمایت از نخبگان حوزه‌های صنعت، دانش، هنر، ورزش، فرهنگ و نظایر آن، الگویی جهت توسعه چندجانبه ترسیم کند که نه آرمانی باشد و نه بدون متولی؛ الگویی که در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت، قابل دستیابی باشد. برای مثال با بالا بردن حقوق معلمان و مدرسین دانشگاه، از آنان بخواهد انسان خود توسعه‌گر تربیت کند و خود نیز زیر ساخت توسعه را فراهم آورد، در این ناحیه باید مسیر دولت-ملت سازی، بطور مستمر و با جدیت ادامه یابد و دستگاههای نظارتی نیز با هرگونه فساد برخورد نمایند و مردم با اطمینان خاطر، هرگونه تخطی و قانون شکنی را گزارش و رصد نمایند.

✓ خطمشی ناحیه د: "دولت-ملت در تقابل با تندروها"

دولت می‌بایست با وضع قوانین صریح و شفاف، از دخالت عوامل خودسر در زندگی ملت جلوگیری و با خاطیان امر برخورد جدی نماید و از رسانه‌های آزاد و مستقل، جهت آگاهی بخشی بیشتر حمایت نماید.

نمودار ۱۲- روابط دولت ملت سازی - مراقبت از محیط زیست

✓ خطمشی ناحیه الف "دولت و ملت نابودگر محیط زیست"

حکومت از منظر حاکمیتی باید با نظارت شدید بر محیط زیست و با احکام سنگین، بدون مماشات سیاسی، با تخریبگران کلان برخورد کند. برای مثال، حفاظت و بازگشت اراضی ملی و عدم انتقال سند آنان، تاکید و با تدوین قوانین بسیار سختگیرانه، از امانت آیندگان محافظت نماید، همچنین از منظر مردمی باید با فرهنگ

سازی در مدارس، دانشگاه‌ها و رسانه‌ها، به مقوله توسعه در «گرو حفاظت از محیط زیست به عنوان امانت آیندگان» همت گمارد و با مشارکت مردم، بر سرمایه اجتماعی بیافزاید و صدای مردم و خواسته‌های آنان را در امور حاکمیتی منظور کند، با شفافیت در امور خود زمینه را برای مشارکت مردم در سطوح گوناگون حاکمیتی فراهم آورد و از نهادهای مردم نهاد حمایت کند و فاصله ادراکی بین دولت و ملت را کاهش دهد.

✓ خط‌مشی ناحیه ب: "دولت و ملت، حافظ محیط زیست"

دولت بر اساس فهم مشترک از محیط زیست، می‌تواند با مردم وارد همکاری مشترک شود و این مقوله را به حلقه اتصال خود با ملت تبدیل نماید، با شفافیت در امور خود زمینه را برای مشارکت مردم در سطوح گوناگون حاکمیتی فراهم کند و از نهادهای مردم نهاد و رسانه‌های مردمی، حمایت نماید و بر سرمایه‌اجتماعی بیافزاید و صدا و خواسته مردم را در امور حاکمیتی منظور کند.

✓ خط‌مشی ناحیه ج: "دولت-ملت احیاگر طبیعت"

دولت باید با برگزاری دوره‌های آموزش حفاظت از محیط زیست و آوردن این مباحث به رسانه‌ها، سر فصل دروس مدارس و دانشگاه‌ها، فرهنگ‌سازی نماید و با حمایت از برنامه‌ها و فیلم‌های در دست تولید، فرهنگ حفاظت از محیط زیست را ترویج و به مقوله توسعه در گرو حفاظت از محیط زیست، به منزله امانت آیندگان همت گمارد و سپس بدون مماشات سیاسی، با تخریب‌گران کلان برخورد کند و بر حفاظت و بازگشت اراضی ملی و عدم انتقال سند آنان، تاکید واز امانت آیندگان، محافظت نماید.

✓ خط‌مشی ناحیه د: "دولت-ملت متحد و سبز"

حکومت با آموزش‌های شهروندی، از طریق رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی، تولیدات فرهنگی، نهادها، مدارس و دانشگاه‌ها، جامعه را با راهکارهای نوین حفظ و گسترش محیط‌زیست آشنا و سهم انرژی پاک را در سید انرژی آنان افزایش دهد.

نمودار ۱۴ روابط دولت ملت سازی - وحدت جغرافیایی و همبستگی ملی

✓ خطامشی ناحیه الف: "دولت و ملت نامنسجم با بحران ملی"

حکومت باید با عوامل تنش‌زای قومیتی برخورد جدی کند و بر اشتراکات فرهنگی و پیوستگی قومیتی در کشور تاکید نماید تا به همگرایی برسد. با برپایی جشن‌های فرهنگی اقوام در سطح کشور و پخش آن از رسانه‌ها، به کاهش تبعیض قومیتی کمک کرده با اختصاص منابع، تمرکززدایی از امکانات و فقرزدایی از مناطق گوناگون و انعکاس اخبار قومیت‌ها، حمایت از هویت فرهنگی و تاکید بر فرهنگ و میراث مشترک کهن ملی، با حضور اقوام گوناگون در گستره تاریخ کشور، گامی در جهت وحدت ملی کشور برمی‌دارد. همچنین حکومت باید با شفافیت در امور و تغییر شیوه حکمرانی خود به سوی حکمرانی خوب متمایل گردد و با عواملی که موجب جدایی مسئولین و مردم می‌گردند، مقابله نماید و میزان را رای ملت ایران بداند. در صورت عدم اجرای خط-مشی‌های فوق، احتمالاً تحریکات تجزیه طلبانه افزایش می‌یابد.

✓ خطامشی ناحیه ب: "دولت و ملت در تقابل"

دولت باید با شفافیت در امور و تغییر شیوه حکمرانی خود به سوی حکمرانی خوب، با فساد مسئولین و عواملی که موجب جدایی مسئولین و مردم می‌گردد، مقابله نماید و رای ملت را با خود همراه سازد.

✓ خطامشی ناحیه ج: "دولت-ملت احیاگر همبستگی ملی"

در این ناحیه باید با عوامل تنش‌زای قومی برخورد جدی شود و بر اشتراکات فرهنگی و پیوستگی قومیتی در کشور تاکید گردد تا همگرایی حاصل شود. با برپایی جشن‌های فرهنگی اقوام در سطح کشور و پخش آن از رسانه‌ها، عدم تبعیض قومیتی در اختصاص منابع، تمرکززدایی از امکانات و فقرزدایی از مناطق گوناگون و انعکاس اخبار قومیت‌ها، حمایت از هویت فرهنگی و تاکید بر فرهنگ و میراث مشترک کهن ملی، با حضور اقوام گوناگون در گستره تاریخ کشور، می‌توان گامی در وحدت ملی کشور برداشت. در این ناحیه دولت مقتدر و خدمتگزار می‌تواند عامل وحدت بخش در کشور باشد.

✓ خطامشی ناحیه د: "دولت ملت یکدل"

کشور با توجه به موقعیت طلایی خود که وحدت را تحقق بخشیده، باید با فرهنگ‌سازی و آموزش مستمر در رسانه‌ها و دوره‌های آموزشی مرتبط، بر حفظ این موقعیت در نسل‌های آینده نیز تاثیرگذار باشد تا با توجه به تعدد اقوام، فرهنگ‌ها و اقلیم‌های کشور، بتواند با جاذبه‌های منحصر به فرد در دنیا، معرفی گردد و با توسعه فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، به سوی توسعه پایدار حرکت کند.

خطامشی‌های پیشنهادی بر اساس خروجی‌های نمودارها:

پس از مشورت با خبرگان مربوطه و بر اساس سناریوهای محتمل مستخرج از نمودارها، خطامشی‌های مورد نیاز برای توسعه وضعیت کشور به شرح زیر مشخص شدند: خطامشی (۱-ب)، خطامشی (۲-الف)، خطامشی (۳-الف)، خطامشی (۴-الف)، خطامشی (۵-ب)، خطامشی (۶-الف)، خطامشی (۷-الف)، خطامشی (۸-ب)، خطامشی (۹-ب)، خطامشی (۱۰-الف)، خطامشی (۱۱-الف)، خطامشی (۱۲-ب)، خطامشی (۱۳-الف)، خطامشی (۱۴-ب)

نتیجه گیری:

در ایران متأسفانه برای دولت-ملت‌سازی خط‌مشی مهمی طراحی نشده است و جریان حوادث تحت تاثیر عوامل گوناگون، وضع موجود را ایجاد کرده است. هرچند همواره انگیزه و عطش ملت‌سازی در ساختارهای اجتماعی وجود داشت و هر از گاهی آثار آن در خیزش‌های سیاسی و اجتماعی، به ویژه جریان ملی شدن صنعت نفت، انقلاب ۵۷ و جنگ تحمیلی دیده می‌شود. اما این خیزش‌ها در عمل، هر چند تحرکی در روند دولت-ملت‌سازی در ایران بوده اند؛ اما تحت تاثیر عوامل گوناگون، تحت الشعاع قرار گرفته و در پایه‌ریزی دولت-ملت پایدار، ناکام ماندند. بنابراین می‌توان گفت دولت-ملت‌سازی در ایران، با وجود سابقه طولانی کشور، همچنان امری نوپا است و در ابتدای راه قرار دارد. نکته این است که بسیاری از عوامل تضعیف‌کننده دولت-ملت‌سازی در ایران نسبت به عوامل تقویت‌کننده موقعیت بهتری دارند. ثبات سیاسی مهمترین شاخص کارآمدی دولت مدرن است. «نبود خشونت، انتقال مسالمت‌آمیز قدرت، مشروعیت، نهادسازی»، ساز و کار مراقبه-موازنه، از مولفه‌های مهم ثبات سیاسی اند(ستوده و بدرآبادی، ۱۳۹۸). به نظر می‌رسد که در امتداد توسعه پایدار، دو عنصر فرهنگ و سیاست، اهمیت قابل توجهی برای ملت‌سازی دارند. همان طور که اسمیت (۱۳۸۳) مطرح می‌کند، هویت ملی، شکلی از فرهنگ عمومی است که شهروندان را برمی‌انگیزد تا ضمن عشق ورزیدن به ملت‌شان، برای رعایت قوانین و دفاع از سرزمین‌شان تلاش کنند. مفهوم ملت، مفهومی اعتباری است که وجود آن، به اراده‌ی اعضای جامعه، در پایداری به آن بستگی دارد؛ یعنی حتی اگر همه‌ی شرایط ایجاد یک ملت، مثل زبان واحد، نژاد مشترک و سرزمین مستقل، وجود داشته باشند، ولی عامه‌ی مردم، برای شناسایی خود به مثابه یک ملت مصمم نباشند، ملت شکل نمی‌گیرد. گسترش آگاهی‌های عمومی و فردی نسبت به خود، جامعه و گسترده شدن توانمندی‌ها در میان بخش‌ها و قشرهای مختلف جامعه باعث شده است که بسیاری از ساختارهای سنتی برهم خورده و اشکال جدیدی از تعاملات بوجود آید و حکمرانی را نیز دستخوش تغییراتی نماید (دقتی و یعقوبی، ۱۴۰۲). اگر احاد یک ملت از هویت، آرمان، ارزش و باورمشترک و تحکیم‌کننده برخوردار نباشند، انسجام آنها کاهش می‌یابد؛ تاحدی که ممکن است در هنگامه نامالایمات، سست شوند و به منافع شخصی اولویت دهند. بدین ترتیب، بسیاری از حکومت‌ها و تمدن‌هایی که مردم‌شان از هویت ملی کافی برخوردار نیستند، در حوادث روزگار تسلیم مهاجمان شده، به تاریخ پیوسته‌اند. از این رو، تأکید می‌شود که بقای حکومت‌ها و حفظ هویت و استقلال ملت‌ها، مستلزم خردمندی، اتحاد و انسجام ملی است. کشورهای گوناگون برای نگارش سناریوهای دولت‌ملت‌سازی خود، از المان‌های فرهنگ بومی خود بهره می‌گیرند که این موارد عبارتند از جنبه‌های مشخصی از شخصیت‌های اساطیر ملی که در برنامه‌های فرهنگی کشور، مطرح می‌شوند، تبلیغ می‌گردند و شناسانده می‌شوند. شاید بتوان ادعا کرد که یکی از پیشران‌های مهم استمرار بخشیدن به «روح ملی» و ایجاد رنسانس فکری، علمی و فرهنگی، اسطوره است. نمادسازی در قالب پرورش شخصیت‌های اساطیری، هنری، علمی، ادبی و مذهبی، برای قشر جوان و نوجوان، از اهمیت خاصی در فراگرد ایجاد و تعمیق حس ملیت، برخوردار است؛ لذا باید نمادهای مشترک را به خودآگاه مردم وارد ساخت.

¹ Stoodeh & Badrabadi

نمی‌توان انکار کرد که تکوین ملت، مستلزم تکوین دولت و سازمان سیاسی است و کسانی که در درون این نظام سیاسی زندگی می‌کنند، امتداد یک ملت اند. در واقع چنین نظامی، مصلحت‌های مشترکی بین آنان پدید می‌آورد و احساس تعلق و وفاداری به کشور، سامان خاصی می‌گیرد و هویت‌های ملی، زاینده این فراگرد به حساب می‌آیند.

تحقق حکمرانی خوب و شفافیت در امور دولت، نیازمند همکاری و مشارکت فعال مردم است. دولت باید با وضع قوانین واضح و شفاف، اعتماد عمومی را جلب کرده و از دخالت عوامل خودسر در زندگی مردم جلوگیری کند. این امر علاوه بر تقویت روابط بین دولت و ملت، موجب کاهش فساد و رانت‌خواری نیز خواهد شد. با تکیه بر فرهنگ‌سازی در آموزش و رسانه‌ها، می‌توان مفاهیم حفظ محیط‌زیست و وحدت ملی را در نسل‌های آینده ترویج داد و به توسعه پایدار کشور کمک کرد. پیشنهاد می‌شود که دولت، برنامه‌های آموزشی مستمری را درباره حقوق شهروندی، حفاظت از محیط‌زیست و فرهنگ ملی، در مدارس و دانشگاه‌ها اجرا کند. همچنین، برگزاری جشن‌های فرهنگی و ایجاد زمینه‌های مشارکت اجتماعی می‌تواند به کاهش تنش‌های قومی و تقویت همبستگی ملی کمک کند. در این میان، ترمیم ساختارهای اقتصادی و زیست‌محیطی کشور، هم بخشی جدایی‌ناپذیر از فراگرد ملت‌سازی است و هم می‌تواند زمینه مناسبی برای تعمیق هویت ملی و انسجام اجتماعی فراهم آورد. توسعه پایدار اقتصادی، زمانی حاصل می‌شود که خط‌مشی‌های اقتصادی در راستای عدالت اجتماعی، کاهش نابرابری‌ها و ایجاد فرصت‌های برابر، برای همه اقشار جامعه طراحی شود. در همین راستا، حفاظت از منابع طبیعی و سرمایه‌های زیستی کشور، باید به منزله یکی از اصول بنیادین حکمرانی خوب تلقی شود؛ زیرا تخریب محیط‌زیست، علاوه بر اینکه منابع زیستی ملت را از بین می‌برد، حس تعلق و امنیت روانی شهروندان را نیز تضعیف می‌کند. بنابراین، بازطراحی خط‌مشی‌های اقتصادی، با رویکرد عدالت‌محور و یکپارچه‌سازی برنامه‌های زیست‌محیطی با اهداف دولت ملت، می‌تواند به شکل‌گیری نظامی همگرا و پایدار بین دولت، ملت، اقتصاد و محیط‌زیست منجر شود. از این منظر، پیوند میان هویت ملی و مسئولیت‌پذیری محیطی، نقش مهمی در تثبیت احساس تعلق شهروندان و تعهد آنان به آینده کشور دارد. با این رویکرد، کشور می‌تواند از ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی خود بهره‌برداری کرده و به سمت توسعه پایدار و همه‌جانبه حرکت کند. نتایج این پژوهش می‌تواند برای برنامه‌ریزان و خط‌مشی‌گذاران کشور، مفید باشد و نگرشی نو به مقوله روابط دولت و ملت، به دست دهد. علاوه بر این، پژوهش‌های آینده را در جهت بررسی جنبه‌های متفاوت قابلیت‌های درون‌زای کشور برای دولت ملت‌سازی، تقویت کند. توجه به پیشران‌های مربوطه در واقع، عامل مهمی در جهت قوام بخشی به خط‌مشی‌های انسجامی دولت و اقدامی مستحکم در راستای انتقال ارزش‌های هویت ملی به نسل‌های آینده است.

منابع فارسی:

- ۱- اسمیت، آنتونی (۱۳۸۳). ناسیونالیسم: نظریه، ایدئولوژی، تاریخ، ترجمه منصور انصاری، تهران: موسسه مطالعات ملی.
- ۲- پورعزت، علی اصغر، و الوانی، سیدمهدی. (۱۳۸۳). مبانی منطقی طراحی سیستم خط مشی گذاری دولتی برای تحقق عدالت حق مدار (براساس نهج البلاغه). دانشور رفتار، ۱۱(۵) (ویژه مقالات مدیریت ۲)، ۱۱-۳۸.
- ۳- پورعزت، علی اصغر و همکاران، (۱۳۹۲)، ملت سازی در اندیشه و اخلاق حکمرانی امام خمینی (ره)، مدیریت اسلامی، سال ۲۱، ش ۱، ۲۱۸-۱۹۳
- ۴- پورعزت، علی اصغر، غزالی طاهری عطار، (۱۳۸۹)، کاربست حکمرانی خوب برای ملت سازی در پرتو مطالعات میان رشته ای، مطالعات میان رشته ای، دوره ۳، ش ۱، ص ۱۷۳-۱۹۳
- ۵- خمینی، روح الله. (۱۳۷۸). صحیفه امام: مجموعه کامل سخنرانی‌ها، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام و نامه‌ها (جلد ۶ صص ۲۵۹-۲۵۶). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- ۶- دقتی، عادل و یعقوبی، نورمحمد. (۱۴۰۲). شناسایی عوامل مؤثر بر استقرار اثربخش حکمرانی شبکه‌ای در کشور. حکمرانی و توسعه ۳(۲)، ۳۷-۶۲.
- ۷- رحیمی، ع. (۱۳۹۵). استراتژی های ملت سازی و توسعه نامتوازن در ایران. مطالعات استراتژیک، ۴، ۶۵-۱۱۱.
- ۸- زرگر، افشین، (۱۳۸۶)، مدل‌های دولت-ملت سازی؛ از مدل اروپایی تا مدل اوراسیایی، علوم سیاسی دانشگاه آزاد کرج، شماره ۷، ص ۱۶۰-۹۷
- ۹- زرگر، افشین، (۱۳۸۸)، گرجستان و روند دولت - ملت سازی، آسیای مرکزی و قفقاز، ش ۶۵، ص ۷۰-۴۷ کرباسی سلماسی، امین. ۱۴۰۱. «بررسی و شناسایی مولفه های توسعه پایدار شهری.»
- ۱۰- ستوده، محمد، بدرابادی، همت. (۱۳۹۸). بررسی ابعاد بی‌ثباتی سیاسی در عراق جدید؛ نقش تقابل گروه‌های خصوصی و عمومی در خشونت‌های قومی- مذهبی. علوم سیاسی، ۲۱(شماره ۸۴ - زمستان ۹۷)، ۶۳-۹۲.
- ۱۱- سردارنیا، خلیل الله، (۱۳۹۹)، خشونت های قومی- مذهبی در خاورمیانه عربی از منظر بحران دولت- ملت سازی، مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، سال دوم، ص ۱۱۴-۹۴
- ۱۲- شجاعیان، احمد، پورعزت، علی اصغر، معمارزاده طهران، غلامرضا. (۱۴۰۳). طراحی بسته های خط مشی سناریو مبنا ملت سازی در جهت توسعه پایدار با رویکرد پویایی شناسی سیستم ها. مهندسی مدیریت نوین ۲۰، ص ۳۳ - ۶۶
- ۱۳- شجاعیان، احمد، پورعزت، علی اصغر، معمارزاده طهران، غلامرضا. (۱۴۰۴). بازشناسی پیشران های ملت سازی با رویکرد توسعه پایدار در ایران. مطالعات مدیریت دولتی ایران
- ۱۴- شجاعیان، احمد، پورعزت، علی اصغر، معمارزاده طهران، غلامرضا. (۱۴۰۲). پیشران ها و موانع ملت سازی در جهت توسعه پایدار. آینده پژوهی شهری، ۴(۳)، ۳۸-۵۲
- ۱۵- شجاعیان، احمد (۱۴۰۴). از دولت ملت سازی تا توسعه پایدار، تهران: اندیشه‌های گوهر بار.
- ۱۶- صالحی نودز، اسما و یعقوبی، نور محمد. (۱۴۰۲). طراحی الگوی دولت باز با استفاده از رویکرد فراترکیب. حکمرانی و توسعه. ۳(۳)، ۶۵-۷۸.

۱۷- قاراخانی، معصومه، (۱۳۹۵). سیاست اجتماعی در ایران، شکاف دولت - ملت. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۷.

References:

1. Alix, S. A. (2019). Citizens in their right place: Nation building and mass schooling in nineteenth-century France. *School Acts and the Rise of Mass Schooling: Education Policy in the Long Nineteenth Century*, 145-169
2. Anderson, B. (2001) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* London, Verso. Anderson, Benedict, *Imagined Communities* (London: Verso, 1983).
3. Brunetta, G., Ceravolo, R., Barbieri, C. A., Borghini, A., de Carlo, F., Mela, A. & Voghera, A. (2019). Territorial resilience: Toward a proactive meaning for spatial planning. *Sustainability*, 11(8), 2286.
4. Hilali, A. Z. (2022). Nation-Building Process of Pakistan: Traditional and Non-Traditional Challenges. *South Asian Studies*, 37(1).
5. Liebisch-Gümüş, C. (2020). Embedded Turkification: Nation Building and Violence within the Framework of the League of Nations 1919– 1937. *International Journal of Middle East Studies*, 52(2), 229-244.
6. Luo, G., Zheng, L., & Zeng, Q. (2023). Natural resources perspective of economic performance: Streamlining mineral resources as a path to sustainable development. *Resources Policy*, 86, 104236.
7. Meijer, A. J., Lips, M., & Chen, K. (2019). Open Governance: A New Paradigm for Understanding Urban Governance in an Information Age. *Frontiers in Sustainable Cities*, 1 (August), 1–9.
8. Millard, J. (2018). Open governance systems: Doing more with more. *Government Information Quarterly*, 35(4), S77-S87.
9. Reny, M. E. (2022). Nation-Building and the State's War on Communism: Malaysia Before and After Decolonization.
10. Robert, K. W., Parris, T. M., & Leiserowitz, A. A. (2005). What is sustainable development? Goals, indicators, values, and practice. *Environment: science and policy for sustainable development*, 47(3),
11. Sarpong S., Bein M. (2021). Effects of good governance, sustainable development and aid on quality of life: Evidence from sub-Saharan Africa. *African Development Review*
12. Ugwu, A. K. (2020). A critical approach to the problem of Nigeria and the struggle for nation building. *Sociology Study*, 10(5), 223-51
13. Wilmers, L. (2022). The Local Dynamics of Nation Building: Identity Politics and Constructions of the Russian Nation in Kazan and Ekaterinburg. *Nationalities Papers*, 1-22.